

Delaware 350

Tasavallan Presidentti Mauno Koivisto on nimennyt Suomen Delaware-siirtolaisuuden 350-vuotisjuhlatoimikunnan, jonka puheenjohtajana on puhemies Matti Ahde. Juhlatoimikunnan ensimmäisessä kokouksessa eduskunnassa 23.10.1987 Siirtolaisuusinstituutin johtaja Olavi Koivukangas piti Suomen Delaware-siirtolaisuudesta oheisen alustuksen.

350 vuotta suomalaista kaukosiirtolaisuutta

Maaliskuussa 1988 tulee kuluneeksi 350 vuotta siitä, kun Pohjois-Amerikan itäranikolle Delaware-joen suulle perustettiin "Uusi Ruotsi" -niminen siirtokunta. Ruotsi-Suomi oli noussut 30-vuotisessa sodassa eurooppalaiseksi suurvallaksi, joka merkantilismin hengessä halusi käydä kauppaa ja hankkia raaka-aineita valtamerten takaisista maista Amerikassa. Vuonna 1637 perustettiin hollantilais-ruotsalainen kauppayhtiö, jonka tavoitteena oli käydä kauppaa Pohjois-Amerikan intiaanien kanssa. Muutaman vuoden kuluttua hollantilaiset kuitenkin myivät osuutensa ruotsalaisille.

Ensimmäinen retki, jota johti hollanti-

President Mauno Koivisto has appointed a festival committee for the 350th anniversary of Finnish migration to Delaware. The chairman of the committee is Speaker Matti Ahde. The first meeting of the festival committee was held on October 23, 1987, in the Finnish Parliament. Olavi Koivukangas, Director of the Institute of Migration, gave the following address on Finnish migration to Delaware.

350 Years of Finnish Long-distance Migration

In March 1988 it will be 350 years since a colony called "New Sweden" was founded on the East coast of North America at the mouth of the Delaware River. In the Thirty Years' War 1618-48 Sweden had emerged as a major power in European politics. According to the principles of mercantilism it was anxious to trade with and get raw materials from the overseas areas in America. A joint Dutch-Swedish company was founded in 1637 to trade with the Indians of North America. However, in a few years' time the Dutch sold their share of the company to the Swedes.

The first excursion was made on two ships, the *Kalmar Nyckel* and the *Fågel*

laisten palveluksessa aikaisemmin ollut ja Pohjois-Amerikan itärannikon tunteva saksalainen Peter Minuit, tehtiin kahdella laivalla *Kalmar Nyckel* ja *Fågel Grip*. Maihinnousu tapahtui nykyisen Wilmingtonin kaupungin kohdalla. Siirtokunnan varsinaisena perustamispäivänä voitaneen pitää 29.3.1638, jolloin viideltä intiaanipäälliköltä ostettiin maa-alue nykyisten Wilmingtonin ja Philadelphian väliltä. Siirtokunnan turvaksi rakennettiin linnoitus, joka sai nimensä Ruotsin silloisen kuningattaren Kristiinan mukaan. Ei ole varmaa tietoa siitä, osallistuiko ensimmäiselle retkelle suomalaisia. On mahdollista, että sotilaiden ja merimiesten joukossa on ollut suomalaisia. Kristiina-linnoituksen päälliköksi jätetty luutnantti Måns Kling, joka lähetettiin myöhemmin Keski-Ruotsin suomalaisseuduille houkuttelemaan siirtolaisia Delawareen, saattoi olla suomalaista syntyperää. Suomesta kotoisin ollut amiraali Klaus Fleming toimi Ruotsissa tarkokkaasti Uusi Ruotsi -kauppayhtiön johdossa vuoteen 1644, jolloin hän sai surmansa taistelussa tanskalaisia vastaan.

Syksyllä 1639 *Kalmar Nyckel* lähti uudelle matkalle. Laivassa oli suomalaisia mm. merimies Lars Anderson Ahvenanmaalta sekä sotamiehet Maunu Anderson ja Peter Rambo. Jälkimmäisestä tuli Rambo-suvun kantaisä. Rich. Gothen (1938) mukaan Peter Rambo oli kotoisin Vaasasta. Myös Otto Norbergin (1893) mukaan Petter Gunnarson Rambo otti osaa ensimmäiseen muuttoon (utflytningen). Hän oli naimisissa Brita Mattsonin kanssa. Molemmat olivat kotoisin Vaasasta. Peter Rambon mukana Amerikkaan tuomista omenapuun siemenistä on säilynyt tähän päivään asti Rambo-omena.

Kolmannella retkeillä, joka tehtiin vuonna 1641, oli noin sataan nouseva suomalaisjoukko, joka oli koottu Värmlantiin Rautalammilta ja muualta Suomesta 1500-luvun lopulta lähtien muuttaneista suomalaisista. Delawareen tulleiden suomalaisten joukossa oli sellaisia, jotka oli karkoitettu siksi, että he olivat poltta-

Grip, which were under the command of Peter Minuit, a German who earlier had been employed by the Dutch and who knew well the eastern coast of North America. The expedition landed at the site of present-day Wilmington. The actual date of foundation of the colony is March 29, 1638, when the land between present-day Wilmington and Philadelphia was bought from five Indian chiefs. A garrison was built to protect the colony and it was named after the reigning queen, Christina. It is not known for sure if any Finns participated in the first expedition but it is possible that some of the soldiers and seamen were Finnish. Lieutenant Måns Kling, who was left in command of *Fort Christina* and who later was sent to the Finnish settlements in Central Sweden to recruit emigrants to Delaware, was probably of Finnish origin. Admiral Klaus Fleming, who was born in Finland, was a most energetic head of the New Sweden company until 1644, when he was killed in a battle against the Danes.

In the autumn 1639 the *Kalmar Nyckel* sailed again. There were some Finns on board, among others Lars Anderson, a seaman from Åland, and soldiers Maunu Anderson and Peter Rambo. The latter became the founder of the Rambo family. According to Richard Gothe (1938) Peter Rambo came from Vaasa. Aiso Otto Norberg (1893) considers Petter Gunnarson Rambo to have taken part in the first phase of migration. He was married to Brita Mattson and they both came from Vaasa. From the seeds that Peter Rambo took with him to America grew the Rambo apple, which even today is cultivated in America.

In the third expedition in 1641 participated about a hundred Finns, who since the end of the 16th century had moved to Värmland from the Rautalampi region and from other areas in Finland. Among the Finns who came to Delaware were people who had been banished from Värmland after having practised burnbeating, which

neet Värmlannissa kaskia, mitä pidettiin metsien tuhlauksena. Kaikissa myöhemmissä retkikunnissa oli mukana suomalaisia. Suurin joukko, noin 300 henkeä, lähti v. 1653 *Örn*-nimisellä laivalla. Useita kuuksia kestäneen matkan aikana taudit supistivat joukon 200:aan. Yksi syy suomalaisten runsaaseen Delaware-siirtolaisuuteen oli kuvernööri Johan Printz, joka oli ollut suomalaisen ratsuväen upseeri 30-vuotisessa sodassa ja asui Korsholman kartanossa ennen kuin hän lähti siirtokunnan kuvernööriksi syksyllä 1642. Tämän yli kaksimetrisen ja 180 kg painaneen kuuluisan kuvernöörin (1643-53) kerrotaan osanneen suomea.

Kaikkiaan "Uusi Ruotsi" -siirtokuntaan lähetettiin 12 retkikuntaa vuosina 1637-55. Viimeisessä, v. 1655 lähetetyssä siirtolaislaivassa olivat lähes kaikki noin sadasta uudisasukkaasta suomalaisia, suuri osa naisia ja lapsia. Tällöin, syksyllä 1655, siirtokunta oli joutunut hollantilaisten käsiin ja yhdeksän vuotta myöhemmin englantilaisille. Tämänkin jälkeen suomalaisia saapui Delaware-joen laaksoon, erityisesti Ruotsin suomalaisseuduilta - usein aikaisemmin menneiden houkuttelemina. Yhteensä suomalaisia muutti Delaware-joen laaksoon arviolta 500-750 henkeä 1600-luvun kuluessa. Kun "Uuteen Ruotsiin" muutti kaikkiaan noin 1000 henkeä, suomalaisten osuus on ollut varsin huomattava. Useat tutkijat ovat arvioineet, että enemmistö pysyvistä siirtolaisista oli suomalaisia - rohkeimpien arvioiden mukaan jopa 75 prosenttia. Hollantilaisten valtauksen jälkeen nimittäin monet ruotsalaiset palasivat entiseen kotimaahansa. Suuri osa siirtolaisista oli kotoisin Ruotsin ja osin Norjan suomalaisseuduilta, mutta joukossa oli myös Suomesta tulleita, kuten sellaiset suomalaisasukset kuin Nya Vasa, Nya Korsholm, Torneå ja Lapland osoittivat.

Suomalaisasutus hajaantui laajalle alueelle, ja varsinkin englantilaisten v. 1664 suorittaman valtauksen jälkeen suomalaisia muutti pohjoisemmaksi. De-

was considered a waste of forests. On all the later expeditions there were also Finns. The biggest group of about 300 people sailed in 1653 on a ship called the *Örn*. During the voyage, which lasted several months, a hundred passengers died of diseases. A reason for the great number of Finns leaving for Delaware was the activity of Governor Johan Printz, who had served as officer in the Finnish cavalry in the Thirty Years' War. Before his departure for Delaware in the autumn of 1642 to be the colony's governor, Printz had lived in the mansion of Korsholm near Vaasa, in Finland. It is said that the famous governor (1643-53), with a stature of seven feet and weighting more than 400 pounds, could speak Finnish.

Twelve expeditions in all were sent to the colony of "New Sweden" in 1637-55. On the last ship, which sailed in 1655, almost all of the hundred settlers were Finns, most of them women and children. At that time, in the autumn of 1655, the colony had fallen in the hands of the Dutch and nine years later it was to be taken over by the English. Even after this Finns arrived in the Delaware River Valley, especially from the Finnish settlements in Sweden and often invited by those who had gone there before them. During the 17th century 500-750 Finns migrated to the Delaware River Valley. Considering the total number of emigrants to "New Sweden", which was about a thousand, the proportion of the Finns has been considerable. According to many scholars the majority of the permanent settlers were Finns - the boldest estimates being as much as 75 per cent. One reason for this could be that after the Dutch invasion many Swedes returned to their former homeland. The majority of the settlers came from the Finnish settlements in Sweden and some from similar regions in Norway, but among them were also people who had come from Finland, as such Finnish settlements as Nya Vasa, Nya Korsholm, Torneå and Lapland demonstrate.

laware-siirtokunnan suomalaisesta asutuksesta huomattavin osa oli nykyisen Pennsylvanian alueella. Tärkein suomalaisasutus Delawaren siirtokunnassa oli Finland, joka sijaitsee joen länsirannalla noin 10 mailia Wilmingtonista pohjoiseen lähellä nykyistä Chesteriä ja tunnetaan nykyään nimellä Marcus Hook. Schuykilljoen laaksossa oli myös merkittävää suomalaisasutusta. Koimas asuinalue oli joen itäpuolella, myöhemmin New Jersey'n valtion alueella sijaitsevat Finns Point ja Mullica Hill, jotka tunnetaan vieläkin näillä nimillä. Vuonna 1693 Ruotsiin lähetetystä nimiluettelosta ilmenee, että siirtokunnassa oli 951 asukasta - näistä 40 alkuperäisiä uudisasukkaita Delaware-joen laaksoon suomalaiset rakensivat hirsimökkinsä ja harjoittivat kaskenpolttoa ja maanviljelystä sekä karjanhoitoa. Suomalaiset ja ruotsalaiset tulivat hyvin toimeen paikallisten intiaanien kanssa ja väkivallanteot olivat harvinaisia.

Suomalaisesta asutuksesta ei ole paljon jäänyt jäljelle. Yksittäisen hirsitalon ohella pysyviä muistomerkkejä ovat kivi-kirkot, kuten v. 1699 valmistunut Kolminaisuuden kirkko Wilmingtonissa, Gloria Dei -kirkko Philadelphiassa vuodelta 1700 sekä Swedesboron kaupunkiin New Jerseyssä rakennettu pieni kirkko. Kirkkojen hautausmailla on hautakiviä, joissa on suomalaisia nimiä.

Kun turkulainen professori Pehr Kalm 1700-luvun puolivälissä vieraili entisessä "Uusi Ruotsi" -siirtokunnassa, hän totesi suomenkielen jo hävinneen ja ruotsikin katosi 1800-luvun alussa.

Tunnetuin Delawareen asettuneiden suomalaisten jälkeläinen on ratkaisevan äänen Yhdysvaltain itsenäisyysjulistuksen äänestyksessä v. 1776 antanut Pennsylvanian edustajien johtaja John Morton. Hänen v. 1706 satavuotiaana kuollut isoisänsä Märten Märtenson Sr. oli kirkonkirjan mukaan syntynyt Suomessa.

Kun v. 1938 vietettiin Delaware-siirtolaisuuden 300-vuotisjuhlaa, Chesterin kaupunkiin pystytettiin Wäinö Aaltosen

The Finnish settlement scattered on an extensive area and especially after the English invasion in 1664 Finns moved further north. The major part of the Finnish settlements in Delaware were in the territory of present-day Pennsylvania. The most important Finnish settlement in the colony of Delaware was Finland, which is situated near present-day Chester on the western side of the river, about 10 miles north of Wilmington. It is known also by the name of Marcus Hook. In the Schuykill River Valley there were also important Finnish settlements. The third area settled by the Finns was on the eastern side of the river in the area of present-day New Jersey and was composed places called Finns Point and Mullica Hill, which are still known by these names. A list of names which was sent to Sweden in 1693 shows that there were 951 inhabitants in the colony of whom 40 were original settlers. The Finns built their log cabins in the Delaware River Valley and carried on burn-beating, farming and cattle breeding. The Finns and the Swedes got well along with the local Indians and acts of violence were rare.

There is not much left of the Finnish settlements. In addition to a few isolated log cabins some stone churches have been preserved as permanent monuments: the Trinity church, built in Wilmington in 1699, the Gloria Dei church, built in Philadelphia in 1700, and a small church built in Swedesboro, New Jersey. In the churchyards there are gravestones with Finnish names. Professor Peter Kalm from Turku visited the former "New Sweden" colony in the middle of the 18th century and found that the Finnish language had already disappeared. Also Swedish went out of use in the early 19th century.

The most famous descendant of the Finnish settlers of Delaware is John Morton. In 1776 he was the Chairman of the Pennsylvania Assembly and cast the decisive vote for the Independence. According to the church register his great

veistämä siirtolaismonumentti. Juhlille osallistui ulkoministeri Rudolf Holstin johtama korkeatasoinen valtuuskunta. Vuonna 1938 Suomi ja Amerikan suomalaiset löysivät toisensa, ja Yhdysvalloissa Suomi ja Amerikan suomalaiset tulivat yleiseen tietoisuuteen.

Vuonna 1988 kohtaamme suomalaisten siirtolaisten jälkeläiset, joita Pohjois-Amerikassa on lähes miljoona henkeä. Kysymys on heidän identiteetistään ja suomalaista syntyperäänsä koskevasta mielenkiinnostaan mm. sukututkimuksessa ja yhteydenpidossa Suomessa olevien sukulaisten kanssa. Vuoden 1988 juhlallisuudet liittyvät myös suomalaisen kulttuurin tunnetuksi tekemiseen ja Suomen kaupallisiin intresseihin Yhdysvalloissa. Tähän onkin hyvät edellytykset, sillä presidentti Ronald Reagan on nimennyt vuoden 1988 Yhdysvaltain ja Suomen ystävyysvuodeksi.

grandfather Mårten Mårtensson Sr., who died in 1706, was born in Finland.

In connection with the three hundredth anniversary of the immigration to Delaware in 1938, a monument carved by Wäinö Aaltonen was erected in Chester. Foreign minister Rudolf Holstin was the leader of the high level Finnish delegation that took part in the festivities. In 1938 Finland and the American Finns found each other and became common knowledge in the United States.

In 1988 we shall meet descendants of the Finnish settlers, whose total number in North America is almost a million. Matters that will be brought up are their identity and the interest they take in their Finnish origin e.g. when doing genealogical research and when maintaining communication with their relatives living in Finland. The festivities of 1988 aim also at making Finnish culture known in the United States and at improving the trading relations between the two countries. The chances of succeeding are excellent as President Ronald Reagan has proclaimed 1988 to be a year of Finnish-American friendship.
